

ОРГАНІЗАЦІЯ МИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 342.9:339.543:615.2

О.М. Шевчук, здобувач кафедри адміністративного права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

КОНТРОЛЬ ЗА ВВЕЗЕННЯМ ТА ІМПОРТОМ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ЯК ЗАХІД МИТНО-НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Статтю присвячено актуальному питанню контролю за ввезенням та імпортом лікарських засобів як заходу митно-нетарифного регулювання порядку переміщення ліків через митний кордон України. Указано мету здійснення контролю за ввезенням та імпортом лікарських засобів, виділено види такого контролю, наведено органи виконавчої влади, на які покладено контроль за ввезенням та імпортом ліків, та визначено особливі моменти їх діяльності, сформульовано особливості здійснення контролю за ввезенням та імпортом лікарських засобів залежно від суб'єктів переміщення та реєстраційного статусу лікарського засобу, що імпортується чи ввозиться на митну територію України.

Ключові слова: контроль за ввезенням та імпортом, лікарські засоби, митний кордон, митно-нетарифне регулювання.

Стаття посвящена актуальному вопросу контроля за ввозом и импортом лекарственных средств как меры таможенно-тарифного регулирования порядка перемещения лекарств через таможенную границу Украины. Указана цель осуществления контроля ввоза и импорта лекарственных средств, выделены виды такого контроля, приведены органы исполнительной власти, на которые возложен контроль за ввозом и импортом лекарств, и определены особые моменты их деятельности, сформулированы особенности осуществления контроля за ввозом и импортом лекарственных средств в зависимости от вида субъектов перемещения и регистрационного статуса лекарственного средства, что ввозится или импортируется на таможенную территорию Украины.

Ключевые слова: контроль за ввозом и импортом, лекарственные средства, таможенная граница, таможенно-тарифное регулирование.

This article is devoted to the current issue of control over the importation of drugs as a measure of customs-tariff regulation of the movement of drugs across the customs border of Ukraine. Stated aim of monitoring the importation of drugs, identified types of such control, given the executive power, to which the control over the import of drugs, and identified the special moments of their activities, especially formulated to control the importation of drugs, depending on the subjects of the movement and registration status drug that is imported into the customs territory of Ukraine.

Keywords: control of the importation, drugs, customs border, customs and tariff regulation.

Актуальність. Вітчизняна фармацевтична галузь, як одна із важливих складових національної системи охорони здоров'я, безпосередньо впливає на безпеку людини, суспільства та держави [1, 13]. Наразі, питання захисту громадян України від незаконно ввезених лікарських засобів і контролю за якістю та безпекою останніх постають особливо актуальними, оскільки переміщення та реалізація контрафактних і підроблених лікарських засобів набуває катастро-

фічного розмаху. Зокрема, торгівля фальсифікованими, контрафактними лікарськими засобами становить 10 % світової торгівлі фармацевтичною продукцією на суму близько 45 мільярдів євро [2].

Застосування нетарифних заходів регулювання порядку переміщення лікарських засобів через митний кордон України, в тому числі неподаткового характеру, є одним із заходів забезпечення вітчизняної митної політики. Україна, як член СОТ, з метою обмеження потрапляння окремих видів товарів на внутрішній ринок успішно використовує зазначені заходи у зовнішньоекономічній діяльності.

Одним із заходів в нетарифного регулювання зовнішньоекономічній діяльності є контроль за ввезенням лікарських засобів. Контроль є явищем багатограним, тому юридична наука вимагає подальшого розвитку застосування контролю у всіх сферах суспільного життя, однією з яких є сфера митних правовідносин.

Аналіз останніх досліджень. Вивченню питань заходів нетарифного регулювання приділяли увагу вчені юристи Є.В. Додін, С.В. Ківалов, П.В. Пашко, Д.В. Приймаченко, С.С. Терещенко, В.В. Прокопенко та інші. Проблеми державного контролю вивчали В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, В.М. Горшеньов, О.Д. Крупчан та інші. Питання контролю в сфері митних правовідносин досліджували Д.М. Бахрах, В.Я. Настюк, Ю.М. Дьомін, Б.В. Габричидзе, І.М. Коросташова, А.В. Мазур, М.Г. Шульга та ін. Зокрема, І.М. Коросташова дослідила внутрішній контроль в митній службі України [3], А.В. Мазур вивчав митний контроль як різновид відомчого контролю Державної митної служби України [4]. Проте деякі аспекти контролю за ввезенням та імпортом лікарських засобів, як нетарифного заходу при переміщенні лікарських засобів через митний кордон, лишилися невисвітленими.

Мета роботи — вивчити сучасний стан контролю за ввезенням та імпортом лікарських засобів, як заходу нетарифного регулювання, при їх переміщенні через митний кордон України.

Виклад основного матеріалу. Одним з основних завдань митних органів є «застосування відповідно до законів заходів тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України» (ст. 11 МК України) [5]. Під заходами нетарифного регулювання розуміють комплекс заходів обмежувально-заборонного характеру, що перешкоджають проникненню іноземних товарів на внутрішні ринки [6, 29]. Фахівці митної справи безпосередньо впроваджують та здійснюють контроль за виконанням державних вимог нетарифного регулювання зовнішньоекономічній діяльності [7, 80]. Ми погоджуємося з думкою С.С. Терещенка, що контроль за ввезенням (імпортом) лікарських засобів відноситься до заходів нетарифного регулювання при переміщенні даного товару через митний кордон [7, 277], і плануємо детально розглянути особливості такого контролю.

Сутність контролю полягає у спостереженні за функціонуванням підконтрольного об'єкта, одержанні об'єктивної і достовірної інформації про стан законності та дисципліни, виявленні тенденцій, причин, розробці прогнозу, вживанні заходів по попередженню порушень [8, 95-96; 9, 7]. Отже, контроль дозволяє отримати значний обсяг інформації, аналіз якої допомагає знайти найбільш доцільні та раціональні рішення з питань подальшого розвитку різних

сфер [10, 45], у тому числі охорони здоров'я.

Слід зазначити, що ввезення зареєстрованих та незареєстрованих лікарських засобів нормативно закріплено ст. 17 Закону «Про лікарські засоби» [11], а також Наказом Міністерства охорони здоров'я (далі – МОЗ) України «Порядок ввезення на територію України незареєстрованих лікарських засобів, стандартних зразків, реагентів» від 26.04.2011 р. № 237 [12].

Лікарські засоби можуть ввозити на митну територію фізичні та юридичні особи. Фізичними особами ввозяться незареєстровані ліки для індивідуального використання [12], юридичними особами – зареєстровані лікарські засоби з метою комерційного використання та незареєстровані ліки, стандартні зразки, реагенти – для наукових досліджень, клінічних випробувань, державної реєстрації, експонування на виставках тощо [11; 12], а також як гуманітарна та благодійна допомога.

Поряд із широким поняттям контролю (діяльність, що має місце в роботі усіх державних органів), контроль розглядають і звужено – як діяльність органів, які здійснюють контроль за допомогою притаманних їм форм, методів та визначених процедур [13, 27].

Основне навантаження у забезпеченні ввезення лікарських засобів через митний кордон України припадає на органи виконавчої влади. Контроль органів виконавчої влади називається «адміністративним контролем» [14, 92] і поділяється на вищий (урядовий контроль), відомчий (контроль центральних органів виконавчої влади) та місцевий (контроль місцевих органів виконавчої влади) [14, 99]. Слід погодитись з О.Ф. Андрійко, що відомчий контроль можна визначити як контроль галузевий [13, 20], тобто зумовлений специфікою галузі, який має свої особливості і спрямований на виконання завдань відомства. Контроль за ввезенням лікарських засобів можна віднести до галузевого.

Залежно від часу проведення, як зазначають В. Авер'янов та В. Гарашук та інші, державний контроль може бути: 1) попереднім – виявляє наявність необхідних умов і обґрунтованість підстав для прийняття рішень; 2) поточним – проводиться в процесі виконання регулятивних рішень, поставлених планових завдань; 3) наступним – з'ясовує відповідність результату початковому рішення [15; 45]. На нашу думку, контроль за ввезенням ліків на митну територію під час надання гуманітарної допомоги та при їх розмитненні має спеціальний надвідомчий характер.

Зазначимо, що контроль за ввезенням та імпортом лікарських засобів на митну територію України здійснюється центральним органом виконавчої влади з лікарських засобів, як це передбачено ст. 17 Закону «Про лікарські засоби» [11]. Тобто, основні контрольні повноваження покладені на МОЗ України, Державну службу України з лікарських засобів (далі – Держлікслужба), Державну митну службу України (далі – Держмитслужба).

МОЗ України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів (далі – КМ) України [16; 17]. МОЗ України наділене державно-владними повноваженнями щодо забезпечення проведення державної реєстрації та здійснення контролю за виробництвом і якістю лікарських засобів, а також за їх зберіганням і реалізацією [18].

Держлікслужба України відноситься до контролюючих органів виконавчої влади і виконує контрольно-наглядові функції (організація, регулювання і контроль), що стосуються здійснення процедур порядку переміщення лікарських засобів через митний кордон та щодо виконання міжнародних зобов'язань.

Контрольні повноваження Держлікслужби щодо регулювання ввезення на територію України лікарських засобів полягають у здійсненні [19; 20]: державного контролю ввезення на митну територію України лікарських засобів; державного контролю за дотриманням вимог законодавства щодо забезпечення якості та безпеки ліків; організації та забезпеченні порядку відбору зразків лікарських засобів для державного контролю їх якості; видаванні висновку щодо якості завезеного лікарського засобу; прийнятті рішень про вилучення з обігу та заборону реалізації ліків, які були ввезені з порушенням чинного законодавства. Попереднім контролем є діяльність Держлікслужби щодо внесення лікарських засобів до Державного реєстру, адже ліки допускаються до реалізації та застосування лише після їх реєстрації.

Контрольно-наглядова функція Держлікслужби полягає у здійсненні державного контролю та нагляду за дотриманням [20]: вимог технічних регламентів; вимог стандартів і технічних умов при транспортуванні, зберіганні та використанні лікарських засобів; заборони реалізації незаконно ввезених на територію України ліків.

Держмитслужба України є центральним органом виконавчої влади і одночасно відноситься до суб'єктів порядку переміщення лікарських засобів через державний кордон України [21]. До повноважень Держмитслужби відноситься здійснення функцій контролю за переміщенням товарів через митний кордон України (ст. 40 МК України) [5]. Найбільш суттєву роль за повнотою, швидкістю реагування та постійністю здійснення відіграє внутрішній контроль, який впроваджується у відповідних установах їх керівниками або спеціально створеними підрозділами, окремими посадовими особами [22, 137]. Слід погодитись з позицією В.Я. Настюка, що зазначений вид контролю є унікальним засобом забезпечення законності в діяльності митних органів. Така його властивість виявляється в тому, що «хоч би на якому етапі роботи, за яким її напрямом не здійснювався б такий контроль, які безпосередні питання, що підлягають вивченню, не стояли б перед особою, яка здійснює перевірку, відповідність діяльності працівників митних органів вимогам закону та підзаконних актів оцінюється обов'язково» [23, 151].

Держмитслужба України в межах своїх повноважень на основі актів законодавства видає накази, спільні нормативно-правові акти, організовує і контролює їх виконання. Так, сумісним наказом державних органів була затверджена Інструкція з організації здійснення попереднього документального контролю товарів, що ввозяться на митну територію України [24], а Постановою КМ України № 1031 від 05.10.2011 затверджено перелік товарів (до якого входять ліки), що підлягають державному контролю (у т. ч. у формі документального попереднього контролю) у разі переміщення їх через митний кордон [25]. Цими нормативними актами визначається порядок здійснення у пунктах пропуску через державний кордон України контролю за ввезенням лікарських засобів.

З метою посилення контролю за ввезенням на митну територію України лікарських засобів МОЗ України спільно з Держмитслужбою України розроблено і введено в дію міжвідомчу Базу даних зареєстрованих в Україні лікарських засобів (далі — База даних), порядок ведення і використання якої затверджено спільним Наказом МОЗ України та Держмитслужби України «Про затвердження Порядку ведення та використання міжвідомчої Базу даних зареєстрованих в Україні лікарських засобів» від 08.06.2001 р. № 224/387 [26]. Відсутність лікарського засобу в Базі даних є підставою для відмови у переміщенні його через митний кордон України та митному оформленні.

Зазначимо, що одним із державних заходів здійснення нетарифного регулювання порядку переміщення лікарських засобів через митний кордон України є комплексність [7, 288], на що направлено низку Указів Президента України [20; 28], Закон України [11], Постанови КМ України [25; 29; 30; 31; 32], Накази МОЗ [12; 26; 33], Накази та Листи Держмитслужби України [26; 34; 35; 36] тощо.

Вважаємо за потрібне навести деякі особливості здійснення контролю за ввезенням лікарських засобів на митний кордон України залежно від суб'єктів переміщення та реєстраційного статусу ліків, що ввозяться.

Ввезення незареєстрованих лікарських засобів фізичними особами з метою індивідуального використання [11; 12] можливе за наявності листа-повідомлення МОЗ України; довідки лікаря із зазначенням діагнозу захворювання; рецепту на даний лікарський препарат. Слід нагадати, що для індивідуального використання забороняється переміщувати наркотичні, психотропні речовини, їх аналоги і прекурсори [11]. Крім того, ввезення лікарських засобів фізичними особами законодавцем віднесено до особистих речей громадянина, якщо вони переміщуються в порядку та обсягах, які визначаються МОЗ [27]. Таким чином, контроль за ввезенням незареєстрованих лікарських засобів фізичними особами можна віднести до спеціального контролю.

Для ввезення незареєстрованих лікарських засобів юридичними особами потрібно мати листа-повідомлення МОЗ або відповідного електронного повідомлення, а у разі ввезення ліків для державної реєстрації в Україні, клінічних та доклінічних випробувань — листа-підтвердження Державного Експертного Центру МОЗ [12].

Крім того, відповідно до Постанови КМ України «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2010 рік» від 23 грудня 2009 р. № 1406, підлягає ліцензуванню експорт та імпорт лікарських засобів, які містять озоноруйнівні речовини [31]. Отже, для ввезення лікарських засобів в аерозольних упаковках потрібна ліцензія або лист-роз'яснення Міністерства екології та природних ресурсів України чи його територіальних органів про те, що даний лікарський засіб не містить озоноруйнівних речовин і ліцензування не потребує [31]. Таким чином, попереднім контролем можна визнати діяльність органів ліцензування з надання спеціальних дозволів (ліцензії) стосовно лікарських засобів, що підпадають під коди УКТ ЗЕД продукції, яка містить озоноруйнівні речовини.

Імпорт зареєстрованих лікарських засобів юридичними особами здійснюється на підставі державної реєстрації [11] та наявності інформації про державну реєстрацію в Базі даних [26], а також сертифіката якості препарату [11; 29].

Процедура сертифікації включає контроль якості імпортованих лікарських засобів і завершується оформленням і видачею висновку про якість завезеного в Україну препарату. Позитивний висновок про якість ввезеного лікарського засобу відкриває шлях до його вільного обігу на території України, а негативний є підставою для тимчасового припинення обігу чи вилучення з обігу лікарського засобу з подальшою утилізацією. Таким чином, особливістю контролю за ввезенням лікарських засобів на митну територію є забезпечення якості ввезених ліків, тобто здійснення попереднього контролю шляхом надання чи ненадання згоди на їх ввезення на територію України.

З метою забезпечення належного контролю за ввезенням на митну територію України окремих лікарських засобів Держмитслужба України повинна надавати інформацію Держлікслужбі України щодо виявлених незареєстрованих та фальсифікованих ліків [34]. Так, Листом Держмитслужби «Щодо посилення контролю за митним оформленням лікарських засобів та виробів медичного призначення» від 18.08.2011 № 20/1-15/05022 налагоджено дієву співпрацю між державними органами, які здійснюють контроль за законністю ввезення та якістю лікарських засобів [36].

Отже, характеризуючи контроль за ввезенням та імпортом лікарських засобів на митну територію України, слід зазначити, що по-перше, зміст контролю полягає в активній діяльності суб'єкта контролю, у ході якої і виникають правовідносини з певними особливостями; по-друге, в процесі контрольної діяльності здійснюється вплив на об'єкт управління, який проявляється у застосуванні дисциплінуючих виховних, примусових і профілактично-попереджувальних заходів контролю.

Висновок. Контроль за ввезенням та імпортом лікарських засобів відноситься до заходів нетарифного регулювання порядку переміщення ліків через митний кордон, під якими розуміють комплекс заходів обмежувально-заборонного характеру, що перешкоджають проникненню іноземних лікарських засобів на внутрішній ринок України. Значення контролю за ввезенням та імпортом лікарських засобів виражається в тому, що при його проведенні перевіряється дотримання встановленого правопорядку у процесі проходження митних формальностей, а також досліджується відповідність фактичного стану діяльності суб'єктів нормам законів та нормативно правових актів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загорій В. А. Фармацевтична галузь України – фундамент вітчизняної охорони здоров'я / В. А. Загорій // Український медичний часопис. – №5 (37). – 2003. – С. 13–15.
2. Держмитслужба України зацікавлена в обміні інформацією з колегами з ЄС // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eunews.unian.net/ukr/detail/193971>
3. Коросташова І.М. Організаційно-правові засади контролю в митній службі України: дис...канд. .. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право» / Коросташова Ірина Миколаївна. - К., 2006. - 209 с.
4. Мазур А.В. Організаційно-правові основи митного контролю в Україні: автореф. дис. дис...канд. .. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право» / А. В. Мазур. – Х., 2004. – 19 с.
5. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. –2002. – № 38. – Ст. 288.

6. Додін Є. В. Нетарифне регулювання в митній справі / Є. В. Додін // Митна справа. — 1999. — №2. — С. 29.
7. Терещенко С. Основи митного законодавства України: питання теорії та практики зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник [для студентів вищ. та середн. спец. навч. закл.] / С. Терещенко. — К.: АТ «Август», 2001. — 422 с.
8. Забарний Г. Г. Адміністративне право України: [посібник для підготовки до іспитів] / Г. Г. Забарний, Р. А. Калюжний, О. В. Терещук та ін. - К.: Вид. Паливода А.В. — 2001. — 194 с.
9. Ківалов С.В. Административное право Украины: [учебн.]/ С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. — Одесса, 2002. — 312 с.
10. Гарашук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні / В.М. Гарашук. — Х.: Фоліо, 2002. — 176 с.
11. Про лікарські засоби : Закон України від 04.04.1996 р. № 123 // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 22. — Ст. 86.
12. Про затвердження порядку ввезення на територію України незареєстрованих лікарських засобів, стандартних зразків, реагентів: Наказ МОЗ України від 26.04.2011 № 237 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 63. — Ст. 2508. — С. 24.
13. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. Ф. Андрійко. — К., 1999. — 42 с.
14. Шестак В. С. Державний контроль в сучасній Україні (теоретико-правові питання): дис...канд. юр. наук: спец. 12.00.01. / Валентин Сергійович Шестак. - Харків, 2002. — 195 с.
15. Авер'янов В.Б., Андрійко О.Ф., Гарашук В.М., Ківалов С.В., Крупчан О.Д., Орзіч М.П. та ін. Державний контроль у сфері виконавчої влади: Наук. доповідь // За заг. ред. В.Б.Авер'янова. — К.: Юрнаукцентр, 2000. — С. 59.
16. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ президента України від 09.12.2010р. № 1085/2010 // Офіційний вісник Президента України. — 2010. — № 32. “ Ст. 1026.
17. Про Положення про Міністерство охорони здоров'я України : Указ Президента України від 13.04.2011 р. № 467 // Офіційний вісник України. — 2011. “ № 29. — Ст. 1273. — С. 353.
18. Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України : Постанова Кабінету Міністрів України від 2.11.2006 р. № 1542 // Офіційний вісник України. м 2006.— № 45. — Ст. 3000.
19. Питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 6.04.2011 р. № 370/2011 // Офіційний вісник Президента України. — 2011. — № 11. — Ст. 567. — С. 3.
20. Про затвердження Положення про Державну службу України з лікарських засобів : Указ Президента України від 8.04.2011 р. № 440/2011 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 29. — С. 203. — Ст. 1248.
21. Про Положення про Державну митну службу України: Указ Президента України від 12.05.2011 року № 582/2011 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 37. — Ст. 1514. — С. 69.
22. Трофімов С. А. Митні процедури на морському транспорті : теоретичні й практичні аспекти / С. А. Трофімов. — Х.: Право, 2010. — 188 с.
23. Настюк В. Я. Норми митного права : теорія і практика застосування : [монографія] / В. Я. Настюк. — Х.: Факт, 2003. — 215 с.
24. Про затвердження Інструкції з організації здійснення попереднього документального контролю товарів, що ввозяться на митну територію України : Наказ Держмитслужби України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, МОЗ України, Міністерства аграрної політики України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства культури і туризму від 31.08.2005 р. № 819/641/435/441/310/592 // Офіційний вісник України. “ 2005. — № 38. — Ст. 2400.
25. Деякі питання здійснення державного контролю товарів, що переміщуються через митний кордон України: Постанова КМ України від 05.10.2011 № 1031 // Офіційний вісник України. — 2011.

- № 78. — Ст. 2883.

26. Про створення єдиної міжвідомчої бази даних зареєстрованих в Україні лікарських засобів, інтегрованої в систему митного оформлення вантажів Державної митної служби: Наказ МОЗ України та Держмитслужби України від 14.03.2001 р. № 96/182 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1039.2873.0>

27. Про обсяги та порядок везення громадянами на митну територію України продуктів харчування для власного споживання та перелік предметів, що не можуть бути віднесені до особистих речей громадян, віднесено до особистих речей громадян : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.01 р. № 1652 // Офіційний вісник України. — 2002. — № 51. — Ст. 2273. — С. 354.

28. Про заходи щодо забезпечення населення лікарськими засобами і виробами медичного призначення, а також підвищення ефективності державного управління у цій сфері : Указ Президента України від 7.02.2003 р. № 91 // Офіційний вісник України. — 2003. — № 7. — Ст. 277.

29. Деякі питання державного управління у сфері контролю якості лікарських засобів : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2008 р. № 1121 // Офіційний вісник України. — 2008. — № 100. — Ст. 3312.

30. Питання здійснення державного контролю якості лікарських засобів : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2008 р. № 837 // Офіційний вісник України. — 2008. м № 72. — Ст. 2421.

31. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2010 рік : Постанова КМ України від 23.12.2009 р. № 1406 // Офіційний вісник України. — 2009. — № 101. — Ст. 3533. — С. 200.

32. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю якості лікарських засобів, що ввозяться в Україну. Постанова КМ України від 14 вересня 2005 р. № 902 // Офіційний вісник України. — 2005. “ № 37. — Ст. 2297.

33. Про затвердження Інструкції про порядок контролю якості лікарських засобів під час оптової та роздрібної торгівлі: Наказ МОЗ України 30.10.2001 № 436 // Офіційний вісник України. — 2002. - № 6. — С.229.—Ст.258.

34. Про фальсифіковані та незареєстровані лікарські засоби: Лист Держмитслужби України від 18.08.2004 р. № 37/37-3542-ЕП // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1025.7927.0>

35. Про посилення контролю за лікарськими засобами : Доручення від 07.04.2003 року № 53 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0053483-03>

36. Щодо посилення контролю за митним оформленням лікарських засобів та виробів медичного призначення: Лист Державної митної служби 18.08.2011 № 20/1-15/05022 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/95178>

